

Industrins villkor i Västsverige

En studie om industrins förutsättningar och Sverige som industrination

Industrins villkor i Västsverige är publicerad av Västsvenska Handelskammaren 2014.

Citera oss gärna men ange källa.

Författare/Kajsa Dahlsten/kajsa.dahlsten@handelskammaren.net

Formgivning/Jimmy Delwér

Omslagsfoto/Thomas Harrysson/Offecct

Papper/Munken Polar 200 gram (omslag)/Munken Polar 120 gram (inläga)

Förord

Sverige är en framstående industrination och Väst-sverige är en unik industriregion. Runt om i regionen finns industriell produktion och industrinära tjänsteföretag som med innovationskraft, entreprenörskap och omställningsförmåga har lyckats skapa en stark position på marknaden.

Ett exempel hittar vi i Trollhättan, där teknikkon-sulten LeanNova Engineering grundades i efterdy-ningarna av Saab Automobiles konkurs. LeanNova har sedan starten 2012 anställt mer än 200 ingenjörer och nyligen etablerat sig även på Lindholmen, för att komma närmare det högteknologiska kluster som har sitt centrum där.

På Lindholmen finns också det nystartade utveck-lingsbolaget CEVT, som ägs av Geely och Volvo Cars. Uppgiften är att ta fram en ny småbil för de båda bola-gen. På kort tid sysselsätter man 150 personer och lika många konsulter. Inom ett år skall antalet fördubblas.

Ett annat område med stark industritradition är den västsvenska textilindustrin. I Sjuhärad finns en rad företag som byggt vidare på regionens djupa produktions- och materialkunskap. Med hjälp av ny teknik och innovativa affärsmodeller har de hittat nya vägar ut på världsmarknaden. Ett exempel är vinylgolvstillverka-ren Bolon, som med kunder som Armani, Google och Missoni nyligen tilldelades årets Stora Exportpris.

Ett gediget produktionskunnande finns också i Skaraborg, som har en stor koncentration av högt automatiserad tillverkningsindustri. Företag som DS Smith, Rotage och Vici Industri har tagit lean till förfi-ning och på Högskolan i Skövde bedrivs forskning inom intelligent automation.

Västsvensk industri står alltså fortfarande stark och har alla förutsättningar att kunna utgöra en viktig del av vår ekonomi även i framtiden. Men det är inte en självklarhet. Våra medlemsföretag inom indu-strin verkar i en knivskarp konkurrens, med en rad tillväxthinder. Det visar denna rapport, där vi har tagit pulsen på 200 industriledare om deras verksam-het och hur de ser på Sveriges konkurrenskraft som industrination.

Rapporten kan ses som ett inspel till våra ledande politiker. Sveriges industriella konkurrenskraft måste bevaras och utvecklas. Då krävs ett helhetsperspektiv på industrins frågor, med en djupare förståelse från politiskt håll för den komplexitet som våra ofta globalt verksamma industriföretag lever i. Det bästa sättet att få en sådan förståelse är att ge sig ut i den industriella verkligheten. Ni är varmt välkomna.

Johan Trouvé
VD Västsvenska Handelskammaren

MEMBER NR 245 | RUAG SPACE AB | GÖTEBORG

En vital del av europeisk rymdindustri finns i Göteborg, där RUAG Space har sitt svenska huvudkontor och bedriver design och tillverkning av digital elektronik, mikrovågselektronik och antenner till satelliter och bärarketer.

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Inledning	9
Industrins villkor	11
Sveriges konkurrenskraft som industrination	17
Åtgärder för en svensk industri i världsklass	29
Bilaga: Så gjordes studien	37
Västsvenska Handelskammarens rapportserie	38

MEDLEM NR 5626 | VOLVO CARS | GÖTEBORG
Svensk fordonsindustris viktigaste kluster finns i Västsverige,
där Volvo Personvagnar sedan första bilen lämnade fabriken
1927 har utvecklats till ett av bilindustrins starkaste varumärken.
Idag erbjuds miljömotorer till alla modeller.

Sammanfattning

Västsvensk industri står fortfarande stark och har expansiva framtidsplaner. Det framgår när Västsvenska Handelskammaren har intervjuat 200 industriledare om industrins förutsättningar och Sveriges konkurrenskraft som industrination.

Industriledarna ser med tillförsikt på framtiden. Nästan sju av tio planerar att öka investeringarna i sina anläggningar i Sverige de närmaste 3-5 åren. Fler än sex av tio planerar att satsa mer på FoU i Sverige inom motsvarande tidshorisont. Lika många planerar att gå in på nya marknader. Mer än hälften planerar också att anställa fler i Sverige. Här är dock osäkerheten större, vilket kan hänga samman med det man uppfattar som ett ogynnsamt kostnadsläge med höga lönekostnader, i kombination med bristande flexibilitet på arbetsmarknaden i Sverige.

Det ogynnsamma kostnadsläget utgör också det största tillväxthindret för de västsvenska industriföretagen. Fler än sex av tio industriledare anser att kostnadsläget hindrar företagets tillväxt.

Det näst största hindret för tillväxt bland industriföretagen, är det man upplever som ett bristande intresse från politiker. Fyra av tio industriledare menar att politikernas bristande intresse hindrar företagets tillväxt.

Även kompetensbrist utgör ett tillväxthinder. Nära en tredjedel upplever brist på personal med yrkesutbildning som ett tillväxthinder. En nästan lika stor andel upplever brist på personal med akademisk utbildning som ett hinder.

Samtidigt anses just tillgång till rätt kompetens vara den viktigaste konkurrensfaktorn för Sverige som bas för industriell produktion. Hela 97 procent av de tillfrågade industriledarna pekar ut tillgång till yrkesutbildad personal som antingen mycket viktigt eller ganska viktigt. Nästan nio av tio anser att tillgången till personal med akademisk utbildning är antingen mycket eller ganska viktigt.

De konkurrensfaktorer som uppvisar störst differens mellan å ena sidan dess betydelse, å andra sidan hur bra Sverige står sig, är kostnadsläget och politikernas intresse. Medan nästan nio av tio upplever kostnadsläget som en viktig konkurrensfaktor, är det bara knappt en tredjedel som tycker att Sverige står sig bra. På motsvarande sätt anser nästan tre av fyra industriledare att politikernas intresse är viktigt, men bara knappt en tredjedel tycker att Sverige står sig bra. Här finns ett gap att överbrygga.

Västsvetiges industri står för en betydande del av hela den industriella sektorn i Sverige. Därmed är hela Sverige beroende av den västsvenska industrins konkurrenskraft. För bevara denna konkurrenskraft även i framtiden, avslutar vi rapporten med ett antal åtgärdsförslag. Det handlar om att:

- » Uppgradera bilden av industrin.
- » Tillgodose industrins kompetensbehov.
- » Stärka industrins innovationskraft.
- » Säkra industrins behov av fungerande transporter.
- » Förbättra det lokala företagsklimatet.
- » Underlätta fortsatt internationalisering och handel.
- » Utveckla en strategi för nyindustrialisering.

MEDLEM NR 945 | BOLON AB | ULRICEHAMN

Som en del av Sjuhärads starka textilindustri, har tredje generationens familjeföretagare gjort Bolon till ett designdrivet, innovativt företag som förenar den konservativa, traditionella golvbranschen med modevärdens gränslösa kreativitet.

Inledning

Den tillverkande industrin i Sverige står fortfarande stark. Industrin svarar för 70 procent av svensk export och har dessutom en mycket stor betydelse för landets kunskapsnivå. Av den privata sektorns samlade investeringar i forskning och utveckling, står den varuproducerande industrin för hela 75 procent.

Även ur ett sysselsättningsperspektiv har industrin stor betydelse. Med mer än 600 000 personer direkt sysselsatta är industrin landets näst största sektor efter vård och omsorg. Läger man till industrinära tjänster, sysselsätter svensk industriproduktion mer än en miljon människor.

Dessutom har industrin störst förmåga att skapa jobb i andra sektorer. För varje nytt jobb i industrin skapas ytterligare 1,2 nya jobb någon annanstans. För kunskapsintensiva, högteknologiska verksamheter är denna multiplikatoreffekt ännu större. Symbiosen mellan industrin och tjänstesektorn är alltså stark.

I Västsverige är industrins betydelse för ekonomin ännu mer tydlig. Västsverige har Sveriges starkaste samling av högteknologisk industri. Ingen annan region har en så stor andel av landets industriella investeringar. Under 2000-talet har Västsveriges andel legat på runt 25 procent.

Även om man ser till exporten framgår industrins betydelse för västsvensk ekonomi tydligt. Varuexporten från den tillverkande industrin utgör hela 46 procent av regionens totala ekonomi. Jämfört med Stockholmsregionen är det en dubbelt så stor andel och nästan 20 procentenheter större än motsvarande andel i Skåne.

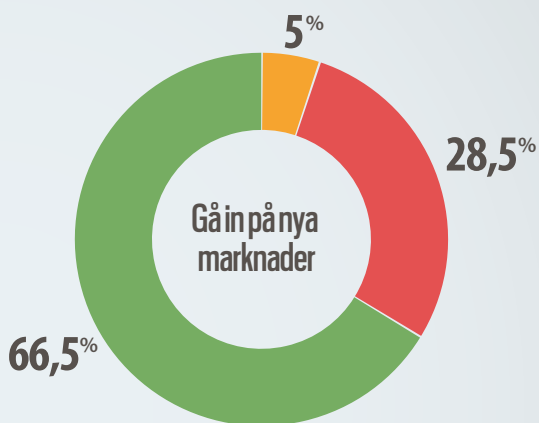
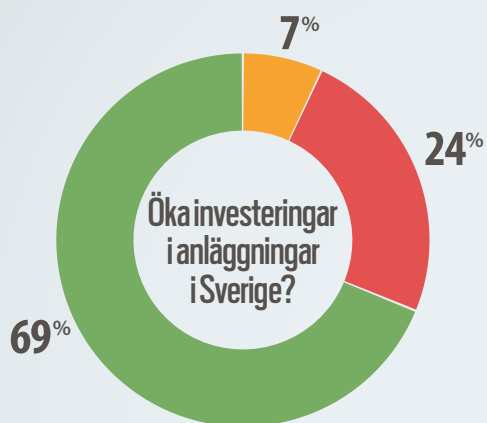
Men den exportintensiva industrin har drabbats hårt av de senaste årens ekonomiska kris. På bara två år har varuexportens andel av Västsveriges BRP minskat med 10 procentenheter. Tillbakagången är tydlig även på nationell nivå. Sverige hör till de länder i Europa där industriproduktionen har minskat mest jämfört med föregående år. Även ur ett längre tidsperspektiv tappar svensk industri mark. Industrins andel av svensk ekonomi har minskat från drygt 21 procent år 2000 till nu knappa 17 procent.

Tendensen måste vändas. Västsverige är beroende av en stark industrisektor som skapar jobb och genererar tillväxt även i framtiden. Och eftersom den västsvenska industrin står för en så betydande andel av den samlade industrisektorn, är hela Sverige beroende av den västsvenska industrins konkurrenskraft.

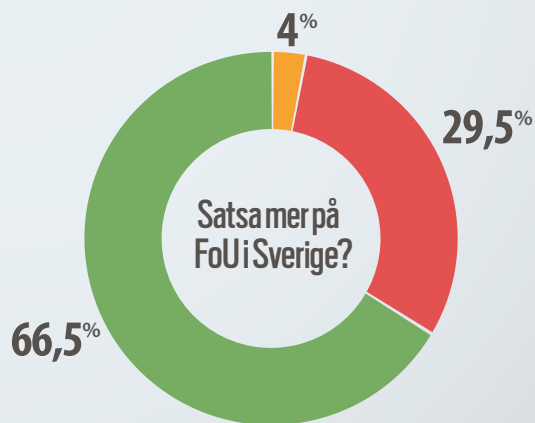
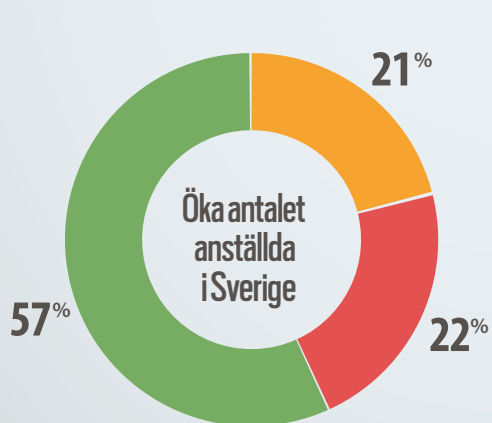
På flera håll i Europa talas det nu om en återindustrialisering. EU-kommissionen har satt som mål att år 2020 ska industrins andel av EU:s samlade BNP åter ligga på minst 20 procent. Enskilda länder, som Tyskland, har utarbetat särskilda strategier för återindustrialisering.

Frågan är då: behöver också Sverige en strategi för återindustrialisering? Eller kanske ännu hellre nyindustrialisering? I så fall: hur ser nuläget och framtidsutmaningarna ut för västsvensk industri? Och hur ser västsvenska industriledare på Sveriges konkurrenskraft som industrination? Dessa är några av frågeställningarna vi försöker ge svar på i denna rapport, som baseras på intervjuer med 200 industriledare i Västsverige genomförda under våren 2014.

INOM DE NÄRMASTE 3-5 ÅREN, KOMMER FÖRETAGET ATT

Ja Nej Vetej

Industrinsvillkor

Expansiva framtidsplaner

När vi frågar de 200 industriledarna om framtiden på 3-5 års sikt för det egna företaget, är planerna expansiva. Nästan sju av tio planerar att öka investeringarna i sina anläggningar i Sverige. Fler än sex av tio planerar att satsa mer på FoU i Sverige. En lika stor andel, 66,5 procent, planerar att gå in på nya marknader.

Mer än hälften, 57 procent, planerar också att anställa fler i Sverige. Här är dock osäkerheten större, vilket återspeglas i den största andelen vet ej-svar (21 procent). Denna osäkerhet kan hänga samman med det man uppfattar som ett ogynnsamt kostnadsläge med höga lönekostnader, i kombination med bristande flexibilitet på arbetsmarknaden i Sverige.

Vid en fördjupad analys av de företag som i dagsläget har produktion både i Sverige och utomlands och som bedriver exportverksamhet (en dryg fjärdedel av företagen), framträder en annorlunda bild. Bland de redan internationaliserade företagen, har framtidsplanerna också ett betydligt mer internationellt fokus. Hela 71 procent planerar att investera mer i sina anläggningar utomlands, jämfört med bara 24 procent av hela

urvalet. 68 procent planerar att anställa fler utomlands, jämfört med bara 26,5 procent av hela urvalet.

De redan internationaliserade företagen planerar också i större utsträckning att satsa mer på FoU, både i Sverige och utomlands, där 34 procent planerar att satsa mer på FoU, jämfört med bara 13 procent av hela urvalet.

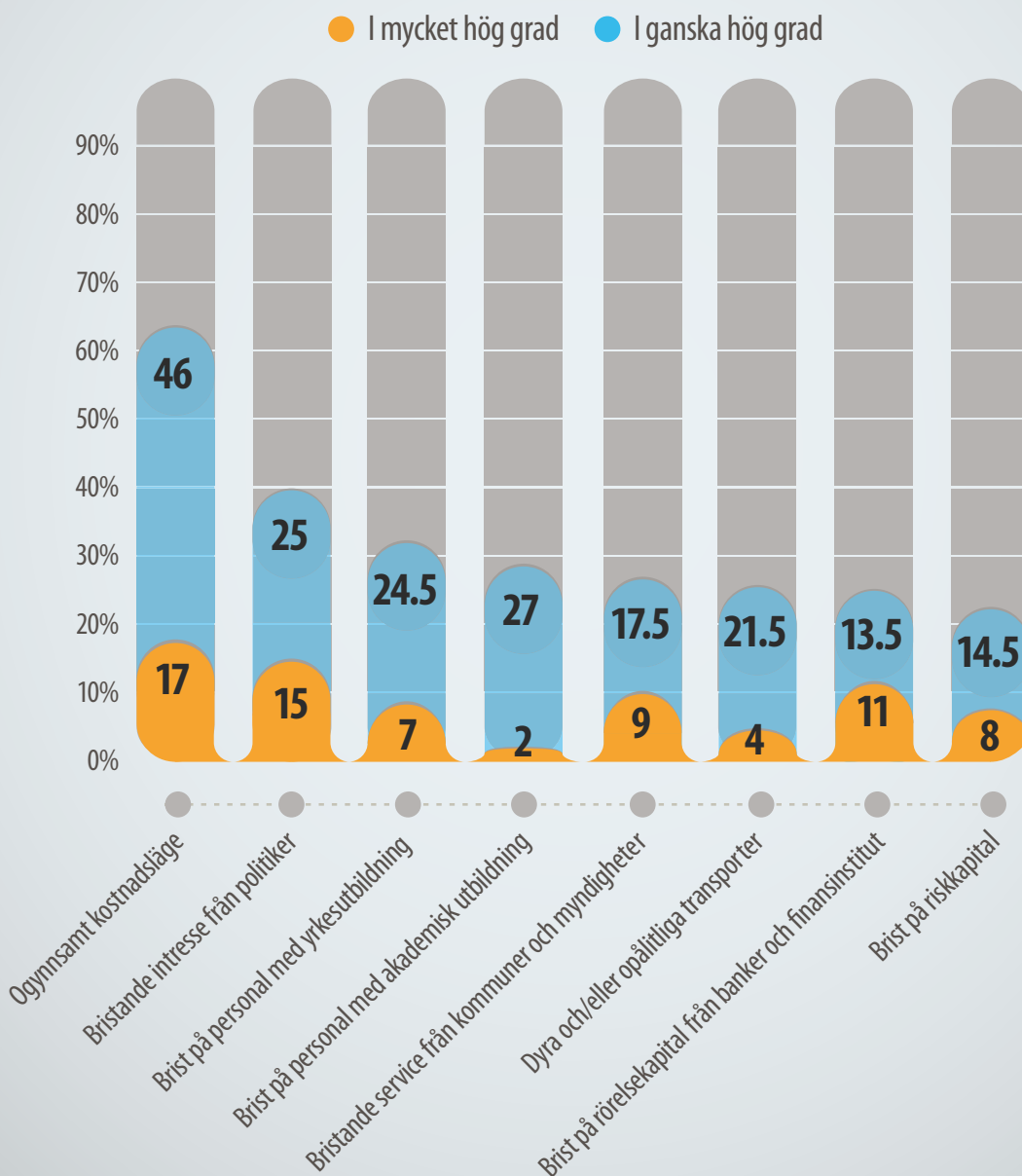
Dessa företag är också mer benägna att flytta produktion, både ut från Sverige (32 procent jämfört med 17 procent för helheten) och hem till Sverige (27 procent jämfört med 8 procent för helheten).

Dessa företag, som alltså redan bedriver exportverksamhet, är också ännu mer benägna att gå in på nya marknader. Hela 77 procent planerar att gå in på nya marknader, jämfört med 66 procent för helheten.

Sammantaget visar analysen att industriföretagen har expansiva framtidsplaner för de nästkommande 3-5 åren. Det är ett styrkebesked för det västsvenska näringslivet.

Inom de närmaste 3-5 åren, kommer företaget att:	Samtliga 200 svar %			Internationaliserade företag %		
	Ja	Nej	Vet ej	Ja	Nej	Vet ej
Öka antalet anställda i Sverige?	57	22	21	52	32	16
Öka antalet anställda utomlands?	26,5	67	6,5	68	18	14
Öka investeringar i anläggningar i Sverige?	69	24	7	63	31	7
Öka investeringar i anläggningar utomlands?	24	72	4	71	20	9
Satsa mer på FoU i Sverige?	66,5	29,5	4	70	27	4
Satsa mer på FoU utomlands?	13	81,5	5,5	34	55	11
Flytta ut produktion från Sverige?	17	72,5	10,5	32	54	14
Ta hem produktion till Sverige?	8	90	2	27	68	5
Gå in på nya marknader?	66,5	28,5	5	77	23	0

I VILKEN GRAD HINDRAR FÖLJANDE FAKTORER DITT FÖRETAG FRÅN ATT VÄXA?

Kostnadsläget största tillväxthindret

Samtidigt som framtidsplanerna är expansiva, identifierar industriledarna också ett antal hinder för tillväxt. Det ogynnsamma kostnadsläget i Sverige ses som det absolut största tillväxthindret. Fler än sex av tio industriledare (63 procent) anser att kostnadsläget hindrar företagets tillväxt i antingen mycket hög eller ganska hög grad, vilket framgår av stapeldiagrammet här intill.

Det näst största hindret för tillväxt bland industriföretagen, är det man upplever som ett bristande intresse från politiker. Fyra av tio industriledare (40 procent) menar att politikernas bristande intresse hindrar företagets tillväxt.

Det tredje största tillväxthindret bland industriledarna är brist på kompetens. Nära en tredjedel (32 procent)

upplever brist på personal med yrkesutbildning som ett tillväxthinder. En nästan lika stor andel, 29 procent, upplever brist på personal med akademisk utbildning som ett hinder.

Det lokala företagsklimatet i kommunen spelar också roll. 27 procent av industriledarna upplever bristande service från kommuner och myndigheter som ett tillväxthinder.

Vi kan också konstatera att brist på rörelsekapital upplevs som ett något större hinder än brist på riskkapital. Under krisåren vittnade många industriföretag om likviditetsproblem på grund av bankernas ovilja att ge kortsiktiga krediter. En fjärdedel av industriledarna (25 procent) upplever fortfarande brist på rörelsekapital som ett tillväxthinder.

SAGT OM INDUSTRIEN

» Det behövs ett bättre underlag för utbildning till industrin. Vi behöver popularisera modernt industriarbete. Alla kan inte bli mediapersoner eller tvkockar. «

» Det finns en självuppfyllande profetia ute i landet att vi inte ska ha någon industri i Sverige nu. Vi ska ha ett tjänstesamhälle. Tänk annorlunda, tänk att vi ska vårda den industri vi har och vilka möjligheter som det skapar. «

» Vi har haft svårt att hitta akademiker med språkkunskaper vid rekryteringar. Vi satsar mycket på Tyskland och skulle önskat att de kunde tyska. «

» Om vi måste höja lönerna med 2-3 procent varje år under de närmaste tio åren, då kommer det inte längre att finnas kvar någon enkel produktion i Sverige. «

» Vi vill ha tillbaka den 4-åriga tekniska utbildningen. Vi behöver ha personal som har en matematisk och logisk ådra. «

» Det är ett massmedialt problem. De visar upp en bild av industrin som inte överensstämmer med verkligheten. Att det är skitigt, äckligt, någonstans där farfar jobbade på sin tid. Inget för dagens unga att satsa på. «

» På den internationella marknaden inom Europa ser jag fördelar för företagen i till exempel Tyskland eller Belgien, som på kort sikt kan friställa personal där staten går in och tar kostnader. Det ger en efterfrågad flexibilitet med, för företaget, gynnsamma kostnadsnivåer. «

Fler hinder för tillväxt

Bland övriga tillväxthinder som omnämns av de 200 industriledarna, återfinns t ex:

- » Konjunkturläget med bristande efterfrågan.
- » Konkurrenssituationen.
- » Arbetsrättsliga hinder och bristande flexibilitet på arbetsmarknaden.
- » Miljökrav och tillståndsfrågor.
- » Valutahinder.
- » Handelshinder.
- » Energi- och råvarupriser.

Flera fördjupar också sina svar kring det hinder som upplevs som det största – det ogynnsamma kostnadsläget.

”På den internationella marknaden inom Europa ser jag fördelar för företagen i till exempel Tyskland eller Belgien, som på kort sikt kan friställa personal där staten går in och tar kostnader. Det ger en efterfrågad flexibilitet med, för företaget, gynnsamma kostnadsnivåer.”

En annan konstaterar mer pessimistiskt:

”Om vi måste höja lönerna med 2-3 procent varje år under de närmaste tio åren, då kommer det inte längre att finnas kvar någon enkel produktion i Sverige.”

Några ger också en utvecklad syn på det som upplevs som ett bristande intresse för och en snedvriden bild av industrin bland politiker:

”Det finns en självuppfyllande profetia ute i landet att vi inte ska ha någon industri i Sverige nu. Vi ska

ha ett tjänstesamhälle. Tänk annorlunda, tänk att vi ska vårda den industri vi har och vilka möjligheter som det skapar.”

Men det är inte bara bland politiska beslutsfattare som bilden av industrin upplevs som snedvriden. Så är även fallet inom media:

”Det är ett massmedialt problem. De visar upp en bild av industrin som inte överensstämmer med verkligheten. Att det är skitigt, äckligt, någonstans där farfar jobbade på sin tid. Inget för dagens unga att satsa på.”

Att bilden av industrin bland unga behöver uppdateras håller flera med om:

”Det behövs ett bättre underlag för utbildning till industrin. Vi behöver popularisera modernt industriarbete. Alla kan inte bli mediapersoner eller tvkockar.”

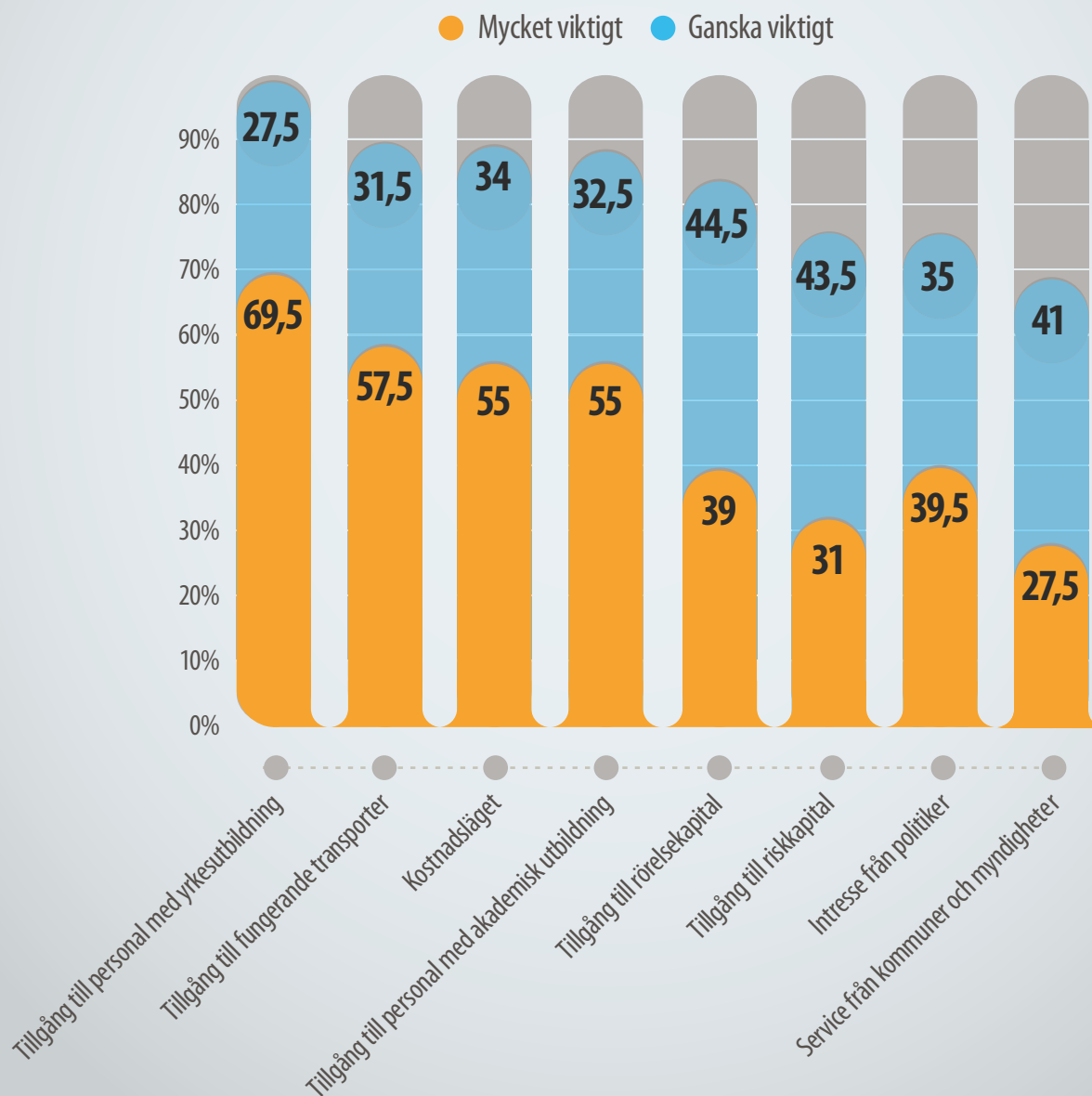
Flera personer vittnar också om att det är svårt att hitta rätt kompetens:

”Vi vill ha tillbaka den 4-åriga tekniska utbildningen. Vi behöver ha personal som har en matematisk och logisk ådra.”

Men det är inte bara goda mattekunskaper som efterfrågas. Även språkkunskaper värdesätts, vilket följande citat ger uttryck för:

”Vi har haft svårt att hitta akademiker med språkkunskaper vid rekryteringar. Vi satsar mycket på Tyskland och skulle önskat att de kunde tyska.”

OM DU SER TILL SVERIGE SOM BAS FÖR INDUSTRIELL PRODUKTION, HUR VIKTIGA ANSER DU ATT FÖLJANDE FAKTORER ÄR FÖR SVERIGES KONKURRENSKRAFT?

Sveriges konkurrenskraft som industrination

Yrkesutbildad personal viktigaste konkurrensfaktorn

Vi frågade också hur de västsvenska industriledarna ser på Sveriges konkurrenskraft som bas för industriell produktion och faktorer som påverkar denna konkurrenskraft.

Av de på förhand givna alternativen, anses tillgång till personal med yrkesutbildning, vara den viktigaste konkurrensfaktorn för Sverige. Hela 97 procent av de tillfrågade industriledarna pekar ut denna faktor som antingen mycket viktig eller ganska viktig, vilket framgår av stapeldiagrammet till vänster.

De näst viktigaste konkurrensfaktorerna är dels tillgången till fungerande transporter, dels kostnadsläget, som nästan nio av tio (89 procent) menar är antingen mycket eller ganska viktiga faktorer.

Nästan lika många (87,5 procent) anser att tillgången till personal med akademisk utbildning är antingen mycket eller ganska viktigt.

Överlag upplevs samtliga på förhand givna konkurrensfaktorer som viktiga. Andelen som upplever att respektive faktor är mycket eller ganska viktig varierar från 68,5 till 97 procent.

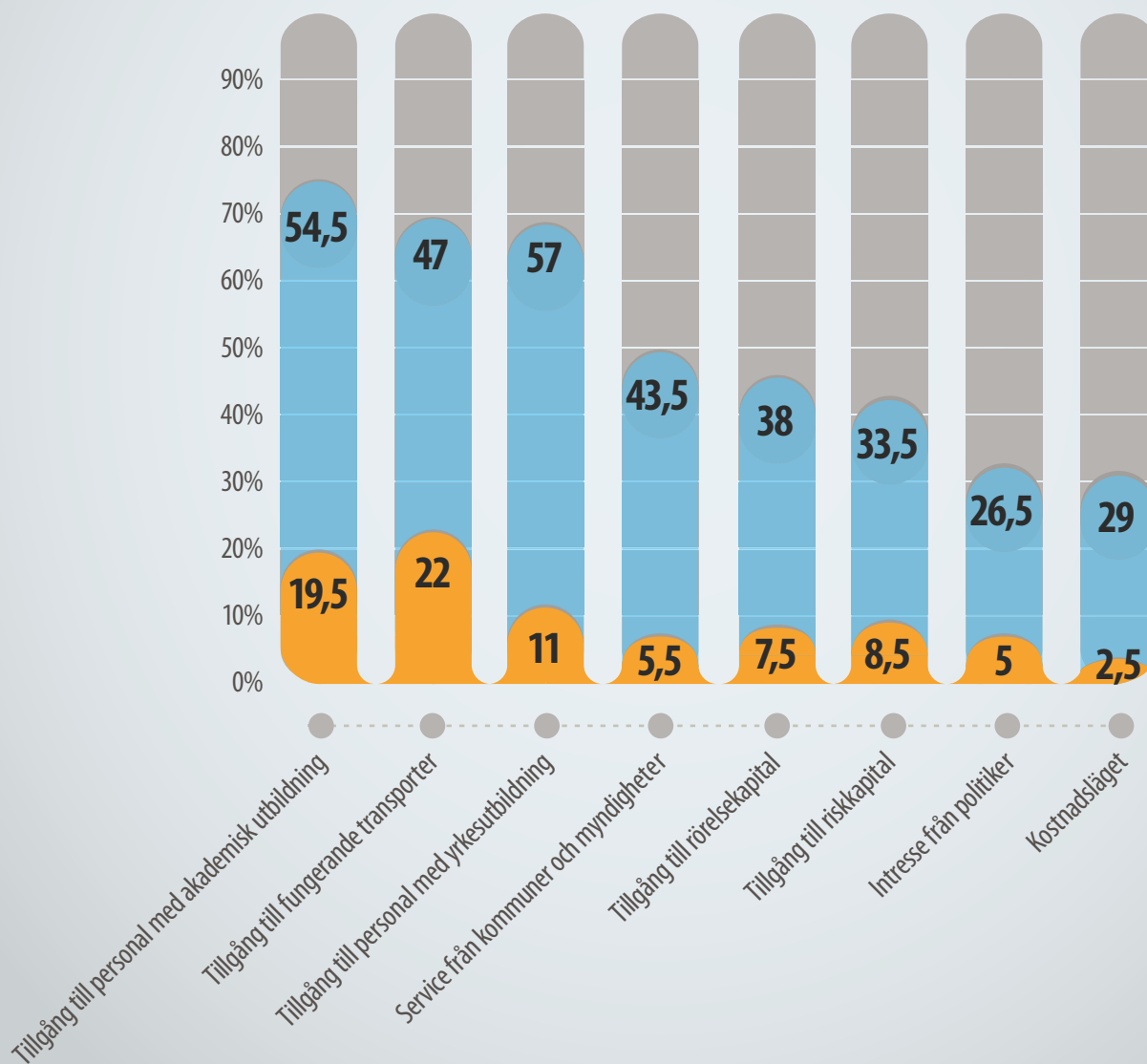
Bland övriga faktorer som industriledarna anser viktiga, märks arbetsmarknadsrelaterade faktorer. Dit hör en önskan om mer flexibla LAS-regler samt att man lyckas tackla ungdomsarbetslösheten.

Flera nämner också fortsatt fokus på att ligga i framkant inom och att behålla FoU i Sverige som en viktig konkurrensfaktor.

Även energipriser och tillgång till en långsiktigt stabil energiförsörjning, så väl som tillgång till råvaror, nämns som viktiga konkurrensfaktorer.

HUR BRA ANSER DU ATT SVERIGE STÅR SIG I FÖRHÅLLANDE TILL ANDRA LÄNDER MED AVSEENDE PÅ FÖLJANDE FAKTORER?

● Mycket bra ● Ganska bra

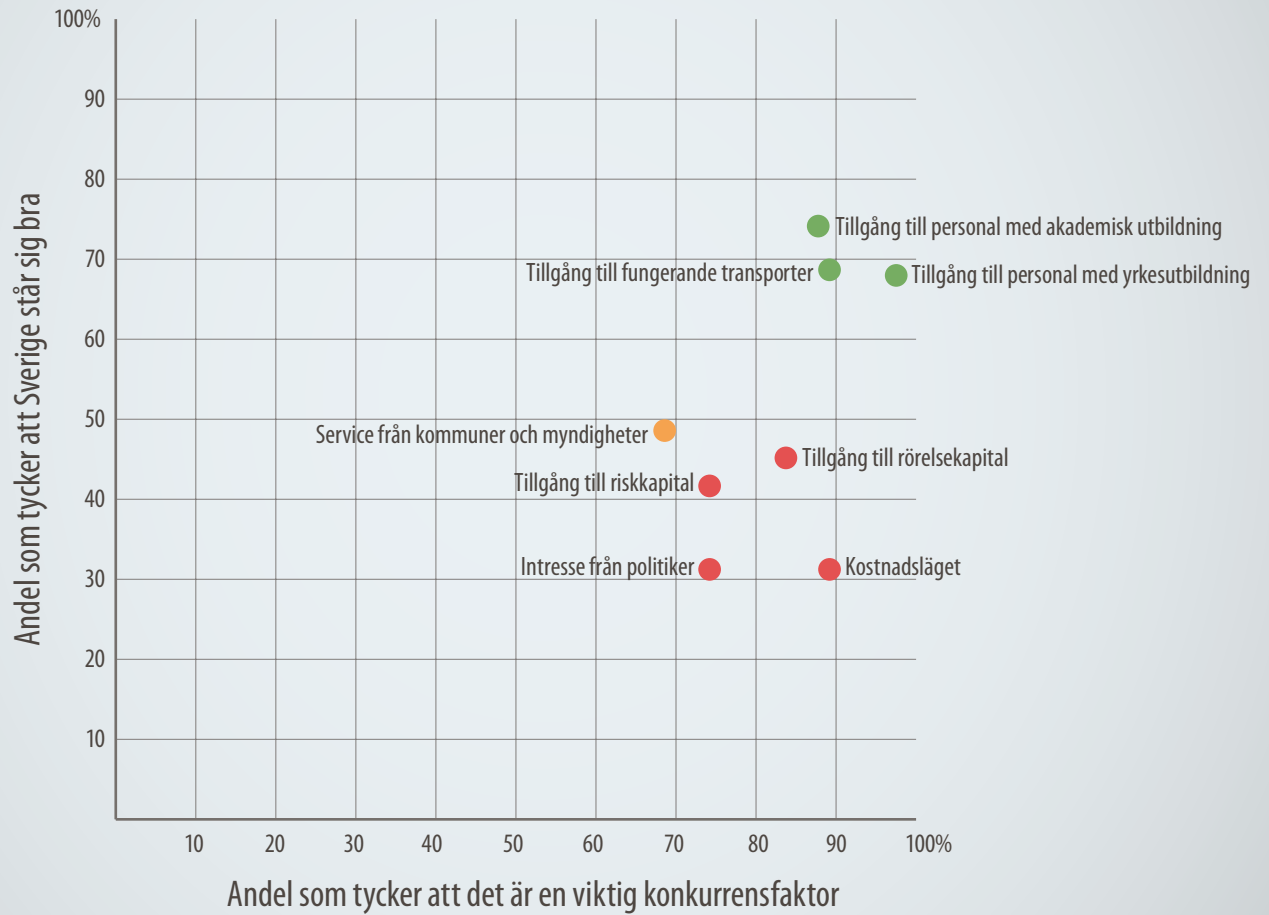
Industrinationen Sveriges styrkor och svagheter

En delvis annorlunda bild framträder när vi frågar hur bra industriledarna anser att Sverige står sig i förhållande till andra länder när de gäller de olika faktorerna. Här är det bara tre av de på förhand givna konkurrensfaktorerna där mer än hälften anser att Sverige står sig mycket eller ganska bra.

Bäst anser man att Sverige står sig när det gäller tillgången till personal med akademisk utbildning, där 74 procent anser att Sverige står sig mycket bra eller ganska bra. Därefter följer tillgång till fungerande transporter (69 procent) och tillgång till personal med yrkesutbildning (68 procent).

Noterbart är att mindre än en tredjedel, endast 31,5 procent, anser att Sverige står sig bra i förhållande till andra länder när det gäller både kostnadsläget och intresset från politiker.

KONKURRENSFAKTORER

Denna bild blir ännu tydligare när vi sätter konkurrensfaktorernas vikt i förhållande till hur bra industriledarna upplever att Sverige står sig, vilket illustreras i figuren till vänster.

Konkurrensfaktorer att bevara

Tre faktorer är grönmarkerade i figuren; tillgång till personal med akademisk utbildning respektive yrkesutbildning samt tillgång till fungerande transporter. Dessa faktorer betraktas som viktiga för Sveriges konkurrenskraft och samtidigt upplever man att Sverige står sig relativt bra i jämförelse med andra länder. De kan beskrivas som styrkor som måste bevaras.

Konkurrensfaktorer att bevaka

En faktor är gulmarkerad; service från kommuner och myndigheter. Av de på förhand givna faktorerna, upplevs denna som den minst viktiga. Samtidigt anser 68,5 procent att detta är en viktig faktor, medan knappt 50 procent upplever att Sverige står sig bra. Denna faktor bör alltså bevakas, så att inte läget försämras.

Konkurrensfaktorer att förbättra

Hälften av faktorerna är rödmarkerade; kostnadsläget, intresset från politiker samt tillgång till både risk-

kapital och rörelsekapital. Dessa faktorer upplevs som viktiga av mer än 70 procent, men samtidigt anser färre än hälften att Sverige står sig bra. För två av faktorerna är denna andel mindre än en tredjedel. Dessa faktorer utgör svagheter för Sverige som bas för industriell produktion och bör förbättras för bibehållen konkurrenskraft.

Ett annat sätt att illustrera sambandet mellan konkurrensfaktorernas vikt respektive hur bra Sverige står sig framgår av tabellen nedan.

De faktorer som uppvisar störst differens mellan å ena sidan dess betydelse, å andra sidan hur bra Sverige står sig, är som redan lyfts fram kostnadsläget och politikernas intresse. Vi kan alltså konstatera att medan nästan nio av tio upplever kostnadsläget som en viktig konkurrensfaktor för Sverige som industrination, är det bara knappt en tredjedel som tycker att Sverige står sig bra.

På motsvarande sätt anser nästan tre av fyra industriledare att politikernas intresse är viktigt, men bara knappt en tredjedel tycker att Sverige står sig bra när det kommer till detta intresse. Här finns ett gap att överbrygga.

Konkurrensfaktorer

Differens mellan hur viktig man anser faktorn vara och hur bra man anser att Sverige står sig

	Viktigt	Bra	Differens
Kostnadsläget	89	31,5	57,5
Intresse från politiker	74,5	31,5	43
Tillgång till rörelsekapital	83,5	45,5	38
Tillgång till riskkapital	74,5	42	32,5
Tillgång till personal med yrkesutbildning	97	68	29
Tillgång till fungerande transporter	89	69	20
Service från kommuner och myndigheter	68,5	49	19,5
Tillgång till personal med akademisk utbildning	87,5	74	13,5

MEDLEM NR 13372 | ERICSSON AB | GÖTEBORG & BORÅS
Lindholmen är ett viktigt nav i Ericsson verksamhet, där drygt 2000 ingenjörer jobbar med forskning och utveckling av mobila nät. I Borås finns en av världens ledande tillverkare av digitala radiolänkar med mer än tre miljoner MINI-LINKs levererade.

Tyskland är förebild som industrination

På frågan om vilka länder som kan tjäna som industripolitiska förebilder, framträder en klart lysande stjärna: Tyskland. Av de 100 industriledare som ger ett utvecklat svar på denna fråga, nämner hela 82 stycken Tyskland som förebildsland.

I Tyskland upplever man att politikerna har ett genuint intresse för den inhemska industrins förutsättningar och tillväxt, vilket framgår av nedanstående citat:

”Tyskland har förstått att de har en industri och bryr sig om den, ända ner på lokalnivå.”

”I Tyskland är de jätteduktiga på att skapa en infrastruktur kring sin industri med näringsliv, akademi osv. Och så har dom Angela Merkel på toppen.”

Flera framhåller det tyska lärlingssystemet och dess betydelse för att bekämpa ungdomsarbetslösheten som en viktig framgångsfaktor. Andra nämner det som upplevs som ett mer flexibelt system på den tyska arbetsmarknaden, med ett tydligare statligt engagemang:

”Tyskland är mer lyhörda för industrins behov. De har ett bra system vid lågkonjunktur, där staten går in och betalar 80 procent av den anställdes lön under max en 18 månaders period, istället för att företaget tvingas säga upp dem.”

”Tyskland har bra anställningsvillkor och bra samarbete med staten vid lågkonjunktur, där staten går in och betalar lönerna under en viss period.”

Tyskland är alltså det i särklass mest förekommande svaret när vi frågar industriledarna om deras industripolitiska förebildsland. Utöver Tyskland, nämns också Danmark av en handfull av industriledarna. Här framhålls Danmarks mer flexibla arbetsmarknadsregler som en framgångsfaktor.

Bland övriga länder som omnämns som förebilder ur ett industripolitiskt perspektiv, finns USA, Frankrike, England och Polen.

A word cloud centered around the word "FORETAG" (Company). The words are in various colors (blue, red, green, orange, yellow) and sizes. The most prominent words are "FORETAG", "INDUSTRI", "SVERIGE", "MÅSTE", "DRIVA", "SATS", "POLITIKER", "MÖJLIGHETER", "SKAPAR", "VILJA", "SÄGA", "TYCKER", "SE", "IDAG", "LÅNGSIKTIGA", "VERKLIGHETEN", "BESLUT", "HAND", "MER", "SVENSK", "LÄRLINGSSYSTEM", "GÄLLER", "FÖRETAGEN", "ARBETA", "POLITIKER", "MÅSTE", "DRIVA", "BARA", "KUNSKAP", "BORDE", "UTBILDNING", "HÖGRE", "ANDRA", "INDUSTRI", "POLITIK", "JOBBS", "KUNNA", "VÅGAR", "ENKELT", "SAKNAR", "DRIVA", "LAS", "EU", "LÄNDER", "TYSKLAND", "PERSONAL".

Politiker välkomnas till verkligheten

Industriledarna fick också möjlighet att göra medskick till våra politiska beslutsfattare, på både nationell och lokal nivå. Engagemanget för denna fråga var stort och nästan samtliga industriledare hade något de ville föra fram.

Bland de mest framträdande tendenserna i svaren, finns en önskan om att politiker bör öka sin förståelse för den industriella verklighet som våra företag verkar i. Det bästa sättet att göra det, är att helt enkelt ge sig ut i denna verklighet:

”De behöver praktik, de behöver komma ut i verkligheten och uppleva hur de är att jobba inom industrin. De kan väl göra som i det engelska tv-programmet där chefen går undercover i sin egen verksamhet...”

Många uttrycker också frustration över det man upplever som ett alltför ensidigt fokus på tjänstesektorn och dess utvecklingspotential. Det behövs en större förståelse för industrins betydelse för vår ekonomiska välfärd och för sambandet mellan industrin och tjänstesektorn:

”Vi måste förändra bilden av industrins betydelse för Sverige. Man kan inte gå ut och säga att nu ska vi skrota industrin och satsa på tjänsteföretag och IT-företag. Industrin måste få en högre status!”

”Jag önskar att politikerna förstår viktigheten i producerande företag och inte bara ser till musik och konsult/tjänsteföretag.”

Flera eftersöker också en mer sammanhållen strategi för hur vi ska stärka industrin och behålla industrijobben i Sverige:

”Jag skulle vilja se en tydligare koppling att värna om svensk industri, med ett ansvar att skapa många arbetstillfällen i Sverige och mer support i våra exportansträngningar.”

”Det borde finnas en enad bild inom politiken hur vi ska hantera produktion i Sverige. Ska vi vara ett producerande land eller ska vi vara ett tjänstesamhälle?”

En av industriledarna är ännu mer specifik i sina önskemål:

”Vi saknar en industripolitik! Det är tveksamt och feget av politikerna att inte kunna säga att 20 procent av BNP ska komma från industrin, som man gör i många andra länder. Sverige ska ha en ledande industripolitik.”

Ett viktigt inslag i en sådan industripolitik är att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden, vilket flera av industriledarna har synpunkter om:

”Se över LAS- reglerna. Vi måste kunna anpassa oss mer efter konjunkturen och säsongen. Vi borde ha det mer likt danskarna i det avseendet. Så att man vågar satsa.”

”Vi måste ha fler varianter på anställningar och lönenivåer. Företag vågar inte anställa idag.”

MEDLEM NR 7631 | OFFECCT AB | TIBRO

I Tibro har möbelproducenten Offecct satt svensk möbelindustri på kartan genom höga designambitioner och gediget hantverkskunnande. Här syns stolen Bop formgiven av Knudsen Berg Hindenes och fotograferad av Fredrik Lieberath.

Att få fler unga i anställning är något som poängteras. Många lyfter även i detta sammanhang Tyskland och deras lärlingssystem.

”Det måste bli lättare för unga människor att få jobb, här måste politiker ta ett ansvar och göra så det blir billigare att anställa unga människor.”

”När det gäller utbildning skulle jag vilja att det infördes ett lärlingssystem, à la det de har i Tyskland. Så att vi har möjlighet att anställa våra ungdomar. Idag får ju vi ta personer som har utbildat sig till något annat och lära upp dem från grunden.”

Även utbildningssystemet och samverkan mellan skola och näringsliv kommenteras.

”Satsa på skolan hela vägen, från lågstadiet till högskolan/universitet. Vi behöver också ha ett tigare samarbete mellan näringslivet och skolan.”

”Satsa på vårt utbildningssystem när det gäller yrkesutbildningar. Inför mer praktikanter och ett lärlingssystem.”

Flera kommentarer berör affärsklimatet i Sverige och hur det kan förbättras. Det handlar om allt från att förenkla regelbördan och att underlätta för SME-företag, till att hålla nere kostnadsläget och harmonisera lagstiftning inom EU:

”Bördan för små företag har inte lättat, det är fortfarande mycket administration. Jag skulle vilja se en förenklad administration.”

”Vi är ett stort företag, men för de små företagen saknar jag enkelheten i att driva företag, så att de har möjlighet att arbeta med sin kärnverksamhet.”

”Kostnadsläget för enkla arbeten gör att vi tvingas flytta utomlands. Personalkostnaderna är för höga.”

”Skatter och avgifter är för höga. Man borde förlänga de speciella reglerna som gäller när du anställer en person mellan 18-24 med ett antal år.”

”Det vore en dröm att få gemensamma betalningstider inom Europa, idag är det nästan ett dagligt samtalsämne hos oss. Vissa länder har 30 dagar, vissa länder har 60 dagar. Vi måste också få en ökad rörlighet på arbetsmarknaden.”

Fritextkommentarerna handlar alltså om ett mycket brett spektrum av faktorer som påverkar våra industri-företags verklighet. Det är en komplex verklighet och medskicket till politikerna kan sammanfattas med: lär er mer om den.

MEMBER NR 4438 | STANDBY AB | TROLLHÄTTAN

Polisbilar och andra utryckningsfordon får den uppmärksamhet de behöver av Standby, som sedan starten 1978 utvecklats till att bli den ledande producenten av varningsljus och ljud för utrycknings- och arbetsfordon i Skandinavien.

Åtgärder för en svensk industri i världsklass

Intervjuerna med de 200 industriledarna visar att västsvensk industri står stark. Framtidsplanerna är offensiva och vi kan vänta oss fortsatta investeringar i både FoU och produktionsanläggningar i Västsverige. Företagen räknar också med att anställa fler medarbetare framöver. Industrins kompetensbehov är fortsatt stort.

Samtidigt finns betydande hinder för tillväxt. Det ogynnsamma kostnadsläget i Sverige utgör det klart största tillväxthindret bland industriledarna i vår studie. Lönekostnader, skatter och avgifter upplevs som höga i förhållande till omvärlden.

Det är dock inte som lågkostnadsland Sverige ska konkurrera i framtiden. Tvärtom är det med ett högt kunskapsinnehåll och en hög förädlingsgrad. För att klara av den komparativa nackdel som det höga kostnadsläget medför, måste svensk industri ha en fortsatt hög produktivitet utveckling.

Detta är något som industrin kontinuerligt jobbar med, genom att öka automationsgraden, tillvarata befintlig produktionskunskap, utveckla nya produktionsmetoder, utnyttja råmaterial och nya materialtekniker på ett smart sätt, samt minimera resursförbrukning och miljöpåverkan i både produktionssystem och produkter.

En fortsatt hög produktivitet utveckling kommer industrin själva att borga för. Men det finns andra hinder för tillväxt där ansvaret att riva dem främst ligger på våra politiska beslutsfattare. Vi avslutar därför denna rapport med ett antal åtgärdsförslag till

politiken. Oavsett vem som regerar Sverige efter valet 2014 måste villkoren för svensk industri kontinuerligt förbättras. Det handlar bland annat om följande åtgärder.

Uppgradera bilden av industrin

Trots industrins stora betydelse för landets ekonomi, upplever industriledarna i vår studie att politiker har ett bristande intresse för industrins villkor. Det är ett problem, då just intresset från politiker anses vara en viktig konkurrensfaktor för Sverige. Nästan tre av fyra industriledare anser att politikernas intresse är viktigt, men bara knappt en tredjedel tycker att Sverige står sig bra när det kommer till detta intresse. Här finns alltså ett gap att överbrygga.

Men det är inte bara politiker som upplevs ha ett bristande intresse för industrin. Även mediebilderna av industrin upplevs ofta som negativt vinklad. Att både media och ledande politiker stundtals ger uttryck för en negativ bild av industrin smittar av sig. Handelskammarens tidigare mätningar av ungas attityder, visar att intresset för ett framtida jobb inom industrin är lågt. Ungdomarnas bild av industrin är både negativ och förlegad.

För att svensk industri ska vara konkurrenskraftig, måste den ha tillgång till rätt kompetens. Detta kräver i sin tur att unga kan tänka sig en framtid inom industrin. Ansvaret för detta vilar självklart huvudsakligen på industrins aktörer själva. Men även politiken bör bidra till att uppgradera bilden, genom att:

-
- » I större utsträckning besöka den lokala industrin, för att få en uppdaterad och helhetlig uppfattning av vad arbete inom modern tillverkningsindustri innebär.
  - » Tala väl om svensk industri, både inför allmänheten och inför media. Lyft fram de positiva exemplen och visa att svensk industri hör framtiden till.
  - » Låta industrins frågor få en mer framträdande plats i den allmänpolitiska debatten. Varje parti bör ha en tydlig industripolitisk agenda.
  - » Uppmuntra initiativ bland industriföretagen som visar vilka yrken och karriärmöjligheter som finns och därigenom förbättrar ungas bild av industrin.

Tillgodose industrins kompetensbehov

Tillgång till personal med både akademisk och yrkesutbildning anses vara några av Sveriges absoluta styrkor som industrination. Samtidigt upplevs brist på yrkesutbildad personal som det tredje största tillväxthindret, och det i ett relativt måttligt konjunkturenläge. När konjunkturen vänder kommer denna brist bli ännu mer påtaglig.

Till det kan vi konstatera att det redan idag råder ett underskott på civilingenjörer med viss spetskompetens. Denna brist väntas öka framöver. Närmare 30 000 ingenjörer kan komma att saknas på arbetsmarknaden 2030.

Samtidigt har ungas intresse för och resultat i matematik, teknik och naturvetenskap varit fallande under en lång tid. Parallellt med detta råder brist på lärare med ämnesspecifik kompetens inom just dessa ämnen. För att på lång sikt kunna tillgodose industrins kompetensbehov på alla nivåer, måste bland annat:

- » Intresset för matematikintensiva, tekniska och naturvetenskapliga utbildningar stärkas.
- » Lärares ämneskompetens säkras. Framförallt brister mattekompetensen hos lärare i grundskolans lägre årskurser.
- » Lönerna för lärare inom matematik, teknik och naturvetenskap höjas.
- » Andelen som fullföljer sin civilingenjörskurs respektive högskoleingenjörskurs ökas, från dagens drygt 50 procent respektive 30 procent.
- » Yrkehögskolans industrirelevanta utbildningar förstärkas. För detta krävs både en mer stabil tillståndsprocess och ökade anslag.
- » Den svenska lärlingsutbildningen ses över. Benchmarka mot Tyskland, vars framgångsrika lärlings-system är en starkt bidragande orsak till att landet har en av Europas lägsta ungdomsarbetslöshet.

Stärk industrins innovationskraft

Mer än sex av tio företag i vår studie räknar med att satsa mer på FoU i Sverige inom de närmaste 3-5 åren. Att Sverige har fortsatt starkt fokus på att ligga i framkant inom och att behålla FoU i landet, lyfts också fram som en viktig konkurrensfaktor.

Redan idag står industrin för tre fjärdedelar av den privata sektorns investeringar i FoU. Om Sverige också i framtiden ska vara en framgångsrik industrination, måste det byggas på tekniska landvinningar och innovationer. Industrins innovationskraft måste därför stärkas genom att:

- » Utveckla akademien ur ett regionalt perspektiv och öka samspelet mellan akademien och den lokala industrin, så att tillgången till forskning förbättras även för små- och medelstora företag.
- » Satsa på några prioriterade miljöer för spjutspetsforskning med stark koppling till de industriella kluster som redan är starka. I Västsverige handlar det till exempel om fordonsklustret, Life Scienceklustret, petrokemiklustret, textilklustret och det maritima/marina klustret.
- » Främja etableringen av testarenor och demoanläggningar för utveckling av nya produkter i samarbete med industrin.
- » Säkerställa att det statliga riskkapitalet kommer till användning på ett effektivt sätt för att stödja innovationer. I detta ingår en förstärkt satsning på finansiering via inkubatorer.

Säkra industrins behov av fungerande transporter

Tillgång till fungerande transporter anses vara en av de viktigaste konkurrensfaktorerna för Sverige. Fungerande persontransporter är en grundpelare för att industrins kompetensbehov ska kunna tillgodoses. Lika viktigt är det med fungerande godstransporter. Att kunna transportera produkter inom samt till och från Västsverige snabbt, säkert och effektivt är en förutsättning för att företagen ska kunna verka i vår region.

En stor del av västsvensk industri konkurrerar dessutom på världsmarknaden och även ur detta perspektiv är en fungerande infrastruktur grundläggande. Industrins behov av fungerande transporter måste därför säkras genom att:

- » Kollektivtrafiken i Västsverige blir mer attraktiv för industrin och dess anställda.
- » Effektiva och robusta vägar och järnvägar säkerställs till och från Göteborgs hamn – Skandinavien största hamn, där närmare 30 procent av Sveriges utrikeshandel passerar.
- » Väg- och järnvägsförbindelser förbättras i den för industrin så viktiga godsportalen mellan Västsverige och Stockholm-Mälardalen via Örebro.

A man with a beard and long hair, wearing a dark grey suit, a pink shirt, and a striped tie, stands in an industrial setting. He is positioned to the right of a large, vertical, green metal beam with circular holes. The background is a dark, textured wall. The lighting is dramatic, highlighting the man's suit and the texture of the metal beam.

MEDLEM NR 261 | ETON AB | GÅNGHESTER

85-årsjubilerande Etons nya DnA-kollektion sys i Gånghester utanför Borås; Etons hem sedan starten 1928. Den nuvarande fabriken öppnade i början av femtiotalet och har sedan dess försett kunder världen över med oklanderligt skjorthantverk.

Förbättra det lokala företagsklimatet

Det lokala företagsklimatet i kommunen man verkar i, spelar också roll för våra industriföretag. Fler än var fjärde industriledare upplever bristande service från kommuner och myndigheter som ett tillväxthinder. Många vittnar om långa handläggningstider, krångliga tillståndsprocesser och en stundtals negativ attityd till företagande bland kommunala och offentliga tjänstemän.

Svensk industri är beroende av en effektiv service från kommuner och myndigheter, med tydliga långsiktiga politiska förutsättningar. Samverkan med och servicen från det offentliga måste därför förbättras, genom att:

- » Sveriges kommuner sätter tydliga mål och tar fram handlingsplaner för att kunna erbjuda ett starkt lokalt företagsklimat, med en god kommunal service.
- » Sveriges kommuner lär sig av de kommuner som har bäst företagsklimat enligt de rankingar som görs. Benchmarking är en mycket viktig del i förbättringsarbetet.
- » Arbetsprocesserna likriktas i Sveriges kommuner så att företagen vet hur det går till när de vänder sig till en ny kommun. Det kommunala självstyret är viktigt men alltför olika regler och arbetsprocesser får inte utgöra hinder för företagen.
- » En serviceinritad, hjälpsam och kunnig attityd efterfrågas vid rekrytering av offentliga tjänstemän.

Underlätta fortsatt internationalisering och handel

Likväl som det lokala företagsklimatet påverkar våra industriföretag, påverkar också det globala. Så mycket som sjuttio procent av den lagstiftning som påverkar näringslivet stiftas i EU. Europa är också den största exportmarknaden för företagen i vår studie. Det enskilt största exportlandet är dock Norge, som ligger utanför EUs yttre gräns. Detta skapar ytterligare handelshinder för de industriföretag som exporterar och importerar därifrån.

Handels- och valutahinder omnämns också som tillväxthinder av flera av industriledarna. Företagen i vår studie är till stor del internationaliserade. Hela 176 av de 200 företagen bedriver exportverksamhet och 63 av dem har också produktion förlagd utomlands. För att underlätta fortsatt internationalisering och handel, bör vi därför:

- » Verka för harmoniserade standards och konkurrensneutrala förutsättningar för industrin inom EU.
- » Arbeta aktivt och systematiskt med att riva gränshinder gentemot industrins viktiga exportmarknader.
- » Vidareutveckla exportfrämjande satsningar och stödssystem för industrins SME.

MEDLEM NR 6937 | VILLEROY & BOCH GUSTAVSBERG AB | VÅRGÅRDA

I Vårgårda finns den ena av Gustavsbergs två produktionsanläggningar i Sverige. Företaget ägs av tyska Villeroy & Boch och tillhör därmed en av Europas största tillverkare av badrumsinredningar. Här syns den energisparande blandaren Nautic.

Utveckla en strategi för nyindustrialisering

Den stora spännvidden bland de föreslagna åtgärderna visar att industrins verklighet är komplex och mångfacetterad. För att förstå industrins utmaningar och möjligheter, krävs ett helhetsperspektiv.

Lika viktigt som det är med helhetsperspektiv, är det med tydliga målsättningar. På EU-nivå har man siktet klart: industrin ska stå för minst 20 procent av EU:s samlade BNP år 2020. I Sverige finns ingen uttalad målsättning, detta trots att Sverige tillhör de länder i Europa där industrins andel har minskat som mest de senaste tio åren.

Västsvenska Handelskammaren anser att det nu är hög tid att anlägga ett helhetsperspektiv på industripolitiken, med en djupare förståelse från politiskt håll för den komplexitet som våra ofta globalt verksamma industri-företag lever i. Därför tycker vi att även Sverige bör ha en strategi för nyindustrialisering med offensivt satta mål för Sveriges roll som industrination i framtiden.

Vi föreslår också att ett industriråd bildas, under ledning av statsministern och i samarbete med industrin. Uppgiften för ett sådant råd är att ta fram lösningar inom kompetensförsörjning, innovation, kapitalförsörjning, automation, infrastruktur och andra viktiga frågor – lösningar som bidrar till att stärka förutsättningarna för såväl de tillverkande företagen som de närliggande, ofta teknikintensiva, tjänsteföretagen.

Vi är övertygade om att Sverige genom en aktiv industripolitik kan skapa förutsättningar för fler arbetstillfällen inom både industriproduktion och industrinära tjänster. Historien visar att vi till och med kan locka tillbaka produktion, som för många år sedan flyttade utomlands på grund av låga lönekostnader. Kortare serier, unik kompetens, hög kvalitet och hög automatiseringsgrad gör att Sverige kan stärka sin roll som en ledande industrination i världen. Det är dags att börja jobba på det nu.

MEDLEM NR 15728 | COLD CUT SYSTEMS SVENSKA AB | KUNGSBACKA
Rökdykning är ett av de farligaste uppdragen på arbetsmarknaden.
Världsledande Cold Cut Systems metod, att utifrån skära sig igenom
och kyla brandgaserna, är idag det säkraste alternativet och används
av räddningstjänst i över 30 länder.

Bilaga: Så gjordes studien

Datainsamling

Studien genomfördes i form av telefonintervjuer på basis av en semistrukturerad telefonenkät, med en mix av frågor med fasta svarsalternativ och frisvar. Telefonintervjuerna gjordes av Västsvenska Handelskammaren under vecka 12 till 15 våren 2014.

Om företagen i undersökningen

Urvalet bestod av Västsvenska Handelskammarens medlemsföretag inom tillverkningsindustrin i hela Västsverige. Respondenterna var i huvudsak vd för företaget.

Av de 200 medverkande företagen bedriver:

- » 195 produktion i Sverige
- » 63 produktion utomlands
- » 176 exportverksamhet

Den största exportmarknaden för företagen i undersökningen är Norge, dit nästan en tredjedel av företagen (30 procent) exporterar. En nästan lika stor andel, 27 procent, exporterar till Tyskland.

De viktigaste exportmarknaderna

(andel av företagen som exporterar)

Norge	30
Tyskland	27
Europa	19
Danmark	15
USA	14
Finland	13
England	11
Kina	10
Ryssland	8

Mer än hälften, 56 procent, är små företag med mellan 20-49 anställda. Storleksmässigt fördelar sig de undersökta företagen enligt följande:

Storlek	Antal	Andel
(antal anställda totalt enligt PAR)		
20-49	113	56,5
50-99	44	22
100-499	37	18,5
500-999	5	2,5
≥1000	1	0,5
Totalt	200	100

Den största andelen av företagen, 42 procent, är lokaliserade i Göteborgsregionen. Den regionala fördelningen av företagen framgår av tabellen nedan:

Regionstillhörighet	Antal	Andel
Fyrbodal	27	13,5
Göteborg	84	42
Sjuhärad	46	23
Skaraborg	43	21,5
Totalt	200	100

Västsvenska Handelskammarens rapportserie

2005:1	Västsverige - en tyst del av Sverige 2004	2008:7	Fokus Attityd 2008
2005:2	Sårbarhetsindex 2004	2008:8	Kriminaliteten mot det västsvenska näringslivet
2005:3	Affärsrelevant forskning	2008:9	Små och medelstora företags situation under krisens 2008
2005:4	Kampen om kompetensen 3. Flyttar våra företag?	2009:1	En tyst del av Sverige 2009
2005:5	Ny förbindelse över Göta älv	2009:2	Västsverige-Skåne 0-5
2005:6	The State of Primary Education for Expatriate Children in Göteborg 2005	2009:3	Klimatet och affärerna
2005:7	Värdeskapande kompetens	2010:1	Turismen i Västsverige
2005:8	Fokus Attityd 2005	2010:2	Reversibla körfält i Göteborgsområdet
2005:9	Bygg ut E 20 till motorväg	2010:3	The Neverending Story
2005:10	Svenska nav	2010:4	Bygg ny järnväg mellan Västsveriges två största städer
2006:1	Fokus Attityd Skolledare	2010:5	Risky Business
2006:2	Värdeskapande persontransporter	2010:6	Dags att rensa upp bland bolagen
2006:3	Har vi en industri i världsklass?	2010:7	Svenska Nav 2010
2006:4	Förtroendet för välfärdens leverantörer	2010:8	Göteborgsregionen vs Malmöregionen 1-6
2006:5	Bryr sig västsvenskar i riksdagen om Västsverige?	2010:9	Fokus Attityd 2010
2006:6	En tyst del av Sverige 2006	2011:1	Bilden av industrin
2006:7	Fokus Attityd 2006	2011:2	Borås-Göteborg - Sveriges sämsta järnväg
2006:8	Vägar till världen	2011:3	En tyst del av Sverige 2011
2007:1	Making West Sweden a Better Location for International Companies	2012:1	En underhållande del av Sverige
2007:2	Ett viktigt stråk för svenskt gods	2012:2	Fokus Mark - Om kommunala tjänstemäns attityder till näringslivet i Mark
2007:3	Sårbarhetsindex	2012:03	The Neverending Story II
2007:4	Tillväxt Göteborg	2012:04	Fokus Attityd 2012
2007:5	Farliga förbindelser - Om sårbarheten i Göteborgs trafiksystem	2012:05	Fokus Falköping - Om kommunala tjänstemäns attityder till näringslivet i Falköping
2007:6	Fokus Attityd 2007	2012:06	Fokus Kungälv - Om kommunala tjänstemäns attityder till näringslivet i Kungälv
2008:1	Västsverige på väg	2013:1	Svenska nav 2013
2008:2	Göteborg vs Gothenburg	2013:2	Global i Västsverige - Regionen ur expatriaters perspektiv
2008:3	Vem blir känd i Göteborg?	2013:03	Lärare? Nej tack!
2008:4	Hur stort är Västsverige?	2013:04	Kunskapsklyftan - Högskolan som företagen inte ser
2008:5	Svenska nav 2008	2014:1	Bostadsbristens pris - En konsekvensanalys för Stor-Göteborg
2008:6	Konsekvenserna av ökat utländskt ägande i det svenska näringslivet		

*Rapporterna finns att ladda ner på
www.handelskammaren.net/rapporter*

Vi är företrädare för det västsvenska näringslivet och en mötesplats där människor och företag kan inspireras och skapa affärer.
Tillsammans med våra 2 700 medlemsföretag arbetar vi för ett västsvenskt näringsliv i världsklass.
Vi gör Västsverige starkare.

www.handelskammaren.net

Göteborg
Mässans gata 18
412 51 Göteborg
031-83 59 00

Borås
Österlånggatan 40
503 37 Borås
033-41 05 55

Skövde
Varnhemsgatan 16A
541 27 Skövde
0500-59 50 30

Stockholm
Västra Trädgårdsgatan 15
111 53 Stockholm
08-411 34 10

Trollhättan
Åkersjövägen 10
461 29 Trollhättan
0520-48 10 90

Uddevalla
Museigatan 2
451 50 Uddevalla
0522-149 20